ARTTU2
Tutkimusohjelma Forskningsprogrammet

Pentti Meklin & Heikki Pukki

Kuntien sosiaali- ja terveystoimen kustannuserojen syyt – havaintoja ARTTU2-kunnista

Case-kuntien tarkastelua

Lempäälä

Varsinainen Acta-julkaisu ladattavissa Kuntaliiton verkkokaupassa:
Kuntien sosiaali- ja terveystoimen kustannuserojen syyt

Kuntaliitto
Kommunförbundet

Tutkimushankkeessa tutkitaan kuntien sote-kustannusten erojen syitä yleensä, ja tilastoaineiston sallimissa rajoissa erojen syitä kaikissa ARTTU2-kunnissa. 40 ARTTU2-kuntaa eri puolilta Suomea muodostavat niin laajan joukon kuntia, ettei niiden kaikkien yksityiskohtainen käsittely ole mahdollista. Siksi yksityiskohtaisempaan tarkasteluun on valittu kuusi ARTTU2-kuntaa: Hirvensalmi (asukkaita 31.12.2015 2290), Säkylä (4443) (Köyliön kanssa 1.1.2016 toteutetun kuntaliitoksen jälkeen 7070 asukasta), Lempäälä (22536), Salo (53890), Vaasa (67619) ja Vantaa (214605).

Tutkimuksesta julkaistu perusraportti *Kuntien sosiaali- ja terveystoimen kustannuserojen syyt* (2017) sisältää yhteenvetotietoja myös case-kunnista. Lisäksi jokaisesta case-kunnasta on laadittu tämä erillinen pdf-muodossa julkaistu raportti. Käsillä olevassa raportissa tarkastellaan Lempäälän kunnan sote-kustannuksia, joita verrataan toisiin case-kuntiin sekä Manner-Suomen tai ARTTU2-kuntien keskiarvoon. Aineistoa kunnasta ovat toimineet talousjohtaja *Kari Auvinen* ja sosiaali- ja tervysjohtaja *Vesa Helin*, mistä esitämme suuret kiitokset.

Sisältö

Lempäälän kunnan sote-kustannusten erittely

1 Asukaskohtaiset sote-kustannukset ja niiden rahoitus lähtökohtana
1.1 Kustannusprofiili – soten asukaskohtaiset nettokustannukset
1.2 Kunnan talouden tila ja sote-kustannukset

2 Kustannuspaineita luovat tekijät
2.1 Väestötekijät
2.2 Aluetekijät

3 Kunta palvelujen järjestäjänä ja kustannusten aiheuttajana
3.1 Palveluverkko
3.2 Palvelujen tuottamistapa – oma tuotanto vs. ostopalvelut
3.3 Kunnan toimenpiteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi – TEA-viisari

4 Asukkaat sote-palvelujen käyttäjänä ja kustannusten aiheuttajana
4.1 Palvelujen käyttö hyvinvointikompassin mukaan
4.2 Työterveyshuolto ja yksityisten palvelujen käyttö
4.3 Väestömuutoksen yhteydet kustannuksiin

5 Kunnan tarjoama palvelutaso ja kuntalaisten arvioita sote-palveluista

6 Päätelmiä Lempäälän sote-kustannusten tasosta ja rakenteesta

Lähteitä

Taulukot

Taulukko 1. Sote-palvelujen nettokustannukset vuonna 2015 (euroa/asukas).
Taulukko 2. Nettokustannusten jakautuminen tehtävittäin Lempäälässä, Manner-Suomessa ja ARTTU2-tutkimuskunnissa vuosina 2005 ja 2015 (% kokonaiskustannuksista).
Taulukko 3. Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannusten jakautuminen tehtävittäin Lempäälässä, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa (% soten nettokustannuksista).
Taulukko 4. Sote-palvelujen nettokustannusten jakautuminen eri tehtäville Lempäälässä, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa vuonna 2015 (euroa/asukas).
Taulukko 5. Talouden tunnuslukuja vuodelta 2015 Lempäälästä, ARTTU2-tutkimuskunnista ja Manner-Suomesta.
Taulukko 6. Lempäälän, ARTTU2-tutkimuskuntien ja Manner-Suomen ikärakenne vuonna 2015 (%, tilanne 31.12.2015).
Taulukko 7. Terveydenedistämisaktiivisuus Lempäälässä ja koko maassa TEA-mittarin mukaan (tilanne 4.11.2016).
Taulukko 8. Hoitoon pääsy kiireettömässä terveydenhuollossa Lempäälässä.

Kuviot

Kuvio 1. Lempäälän, ARTTU2-kuntien sekä Manner-Suomen kuntien sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina ja asukasta kohti vuosina 2005-2015 (indeksoituina, 2005=100).
Kuvio 2. Verorahoitus Lempäälässä, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa vuosina 2005-2015 euroina ja asukasta kohti (indeksoituna, 2005=100).
Kuvio 3. Sosiaali- ja terveyspalvelujen bruttokustannukset tehtävittäin ja kululajeittain Lempäälässä vuonna 2015 (%).
Kuvio 4. Lempäälän väestö sekä sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina ja asukasta kohti vuosina 2005-2015 (indeksoituina, 2005=100).

Lempäälän kunnan sote-kustannusten erittely

Aluksi tässä raportissa tarkastellaan sote-kustannuksien määrää, rakennetta ja muutosta. Sen jälkeen selvitellään palvelujen rahoitusta, sen kehitystä sekä yleisesti kunnan talouden tilaa.

1 Asukaskohtaiset sote-kustannukset ja niiden rahoitus lähtökohtana

1.1 Kustannusprofiili – soten asukaskohtaiset nettokustannukset

Alla oleva taulukko esittää case-kuntien sote-palvelujen asukaskohtaisia nettokustannuksia vuonna 2015. Mukana ovat myös nettokustannusten keskiarvot Manner-Suomen kunnissa ja ARTTU2-kunnissa.

Taulukko 1. Sote-palvelujen nettokustannukset vuonna 2015 (euroa/asukas).

Hirvensalmi	**Lempäälä**	Salo	Säkylä	Vaasa	Vantaa	Manner-S	ARTTU2
3908	**2653**	3378	3632	3475	2876	3262	3110

Lempäälän toteutuneet nettokustannukset ovat 609 euroa/asukas Manner-Suomen kuntien keskiarvoa ja 457 euroa/asukas ARTTU2-kuntien keskiarvoa alhaisemmat.

Sote-kustannusten kasvu. Kuvio 1 esittää sosiaali- ja terveystoimen asukaskohtaisten nettokustannusten muutosta indeksoituna 2005-2015 Lempäälässä, ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa.

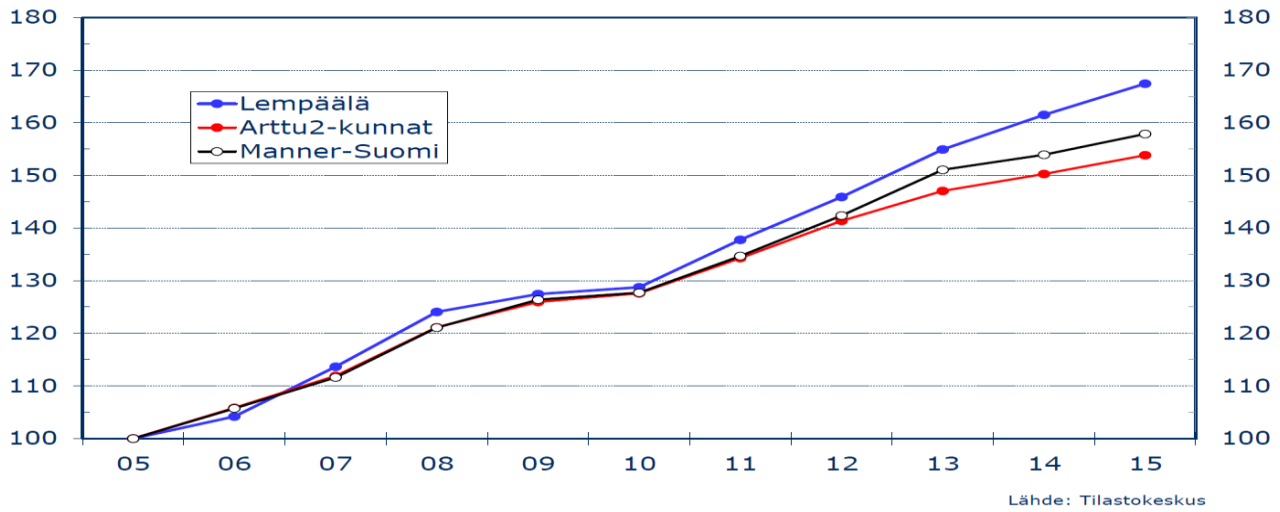

Kuvio 1. Lempäälän, ARTTU2-kuntien sekä Manner-Suomen kuntien sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina ja asukasta kohti vuosina 2005-2015 (indeksoituina, 2005=100).

Kuvio osoittaa, että Lempäälän sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset asukasta kohti ovat vuodesta 2010 lähtien kasvaneet selvästi ARTTU2-kuntia ja Manner-Suomen kuntia enemmän.

Sote-kustannusten osuus kunnan tehtävien kustannuksista. Lempäälän kunta kohdentaa vertailukohteita vähemmän kunnan budjetista sote-palveluihin suhteessa muihin kunnan tehtäviin. Vuonna 2015 nettokäyttökustannuksista sote-palvelujen osuus on 48,7 %, kun osuus Manner-Suomen kunnissa on keskimäärin 58,7 % ja ARTTU2-kunnissa 57,7 %. Taulukko 2 esittää vuosien 2005 ja 2015 menojen jakautumisen muutosta sote-palvelujen, opetus- ja kulttuuritoimen sekä muiden tehtävien kesken. *Sote-palvelujen osuus Lempäälän nettokäyttökustannuksista on kasvanut hillitysti*, suurin piirtein saman verran kuin Manner-Suomen kunnissa. ARTTU2-kunnissa osuuden kasvu on ollut suurinta.

Taulukko 2. Nettokustannusten jakautuminen tehtävittäin Lempäälässä, Manner-Suomessa ja ARTTU2-tutkimuskunnissa vuosina 2005 ja 2015 (% kokonaiskustannuksista).

Kunta/ kuntaryhmä	Vuosi 2005, %:			Vuosi 2015, %:		
	Sosiaali- ja terveys-toimi	Opetus- ja kulttuuri-toimi	Muut tehtävät	Sosiaali- ja terveys-toimi	Opetus- ja kulttuuri-toimi	Muut tehtävät
Lempäälä	48,7	42,1	9,2	50,7	40,0	9,3
Arttu2-kunnat	51,5	37,0	11,5	57,7	36,5	5,8
Manner-Suomi	56,0	35,4	8,6	58,7	34,3	6,9

Kustannusten jakautuminen sote-palvelujen kesken. Kustannusten jakautumista sote-palvelujen välillä Lempäälässä, ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa esittää taulukko 3.

Taulukko 3. Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannusten jakautuminen tehtävittäin Lempäälässä, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa (% soten nettokustannuksista).

Kunta/ kuntaryhmä	Erikois-sairaan-hoito	Perus-terveyden-huolto	**Terveys-toimi yht.**	Lasten-suojelu ym.	Ikääntyneiden palvelut	Vammaisten palvelut	Kotihoito	Muu sos.- ja terveys-toimi	**Sosiaali-toimi yht.**
Lempäälä	38,0	21,1	**59,1**	7,6	11,8	10,9	3,9	6,7	**40,9**
Arttu2-kunnat	38,0	18,2	**56,2**	7,2	12,2	9,0	4,7	10,7	**43,8**
Manner-Suomi	37,3	19,0	**56,3**	6,5	13,3	9,4	5,2	9,4	**43,7**

Lempäälän sote-palvelujen kustannusten jakautumisessa terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen kesken on eroa verrattuna Manner-Suomen kuntiin tai ARTTU2-kuntiin. Terveydenhuoltopalvelujen osuus on vertailuryhmien keskiarvoa korkeampi. Lempäälän erikoissairaanhoidon prosentuaalinen kustannusten osuus terveydenhuollon, samoin kuin sote-palvelujen menoista, vastaa vertailuryhmien osuutta.

Sosiaalipalvelujen sisällä eri tehtävien kustannusosuudet vastaavat suurin piirtein vertailuryhmien kustannusosuuksia. Vammaispalvelujen osuus on jonkin verran vertailuryhmiä korkeampi.

Taulukosta 4 huomataan, että rahamäärillä tarkasteltuna Lempäälän sote-palvelujen nettokustannukset, euroa/asukas, ovat selvästi vertailukohteita pienemmät. Kustannuksista suurempi osa kohdistuu terveydenhuoltoon. Terveydenhuollossa erikoissairaanhoidon kustannukset ovat selvästi ja perusterveydenhuollon kustannukset vähän vertailukohteita pienemmät. Sosiaalipuolella kustannukset ovat vertailukohteita pienemmät lähes kaikissa palveluissa.

Taulukko 4. Sote-palvelujen nettokustannusten jakautuminen eri tehtäville Lempäälässä, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa vuonna 2015 (euroa/asukas).

	LEMPÄÄLÄ	**ARTTU2-kunnat**	**Erotus**	**Manner-Suomi**	**Erotus**
Erikoissairaanhoito	1008	1180	-172	1215	-207
Perusterveydenhuolto	561	566	**-5**	621	**-60**
Terveydenhuolto	***1569***	***1746***	***-177***	***1836***	***-267***
	59 %	*56 %*	*39 %*	*56 %*	*44 %*
Lastensuojelu ym.	200	225	-25	211	-11
Ikääntyneiden palvelut	314	381	**-67**	433	**-119**
Vammaispalvelut	289	281	8	306	-17
Kotihoito	104	146	**-42**	170	**-66**
Muu sos.-terv. Toimi	177	332	-155	306	-129
Sosiaalitoimi	***1084***	***1365***	***-281***	***1426***	***-342***
	41 %	*44 %*	*61 %*	*44 %*	*56 %*
Kustannukset yht. ja erotus	**2653**	**3111**	**-458**	**3262**	**-609**

Lempäälän sosiaali- ja terveystoimen kustannukset tiivistetysti:

- Lempäälän toteutuneet sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset vuonna 2015, euroa/asukas, ovat noin 19 prosenttia Manner-Suomen kuntien ja 15 prosenttia ARTTU2-kuntien keskimääräisiä kustannuksia alhaisemmat
- Terveydenhuollon ja sosiaalihuollon keskinäisessä kustannustenjaossa painottuu terveydenhuolto Manner-Suomen ja ARTTU2-kuntien kustannustenjakoa enemmän
- Terveydenhuollossa painottuu perusterveydenhuolto
- Sosiaalipalveluissa lähes kaikkien palveluryhmien asukaskohtaiset kustannukset ovat vertailukohteita alhaisemmat
- Lempäälässä sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten osuus kunnan nettokäyttökustannuksista on kasvanut vuodesta 2005 vuoteen 2015 suurin piirtein samaa tahtia Manner-Suomen kuntien kanssa, mutta selvästi vähemmmän kuin ARTTU2-kunnissa
- Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset ovat kasvaneet vuodesta 2010 lähtien selvästi enemmän kuin ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa

1.2 Kunnan talouden tila ja sote-kustannukset

Kustannuspaineita voi lisätä tai vähentää kunnan yleinen talouden tila. Jos rahan riittävyyden kanssa on ongelmia, sote-palvelut suurimpana menoryhmänä ovat erityisen tarkastelun alla. Toisaalta taas kunta saattaa priorisoida sote-palveluja, ja niihin puututaan yleensä viimeisenä. Sote-menojen suuruuteen saattaa vaikuttaa myös se, että kunnan talouden tila on hyvä ja tuloja tulee hyvin: kun rahaa on käytettävissä, parannetaan palveluja ja kustannukset kohoavat. Keskeisiä Lempäälän talouden tilaa kuvaavia tunnuslukuja esittää taulukko 5.

Taulukko 5. Talouden tunnuslukuja vuodelta 2015 Lempäälästä, ARTTU2-tutkimuskunnista ja Manner-Suomesta.

Vuonna 2015		Lempäälä	Arttu2-kunnat	Manner-Suomi
Kirjanpidollinen tasapaino, €/as.	Kunta	584	1 305	1 726
	Konserni	210	1 574	1 685
Lainakanta, €/as.	Kunta	3 468	3 173	2 841
	Konserni	5 164	7 046	5 987
Verorahoitus yhteensä, €/as.		5 036	5 295	5 470
- Verotulot, €/as.		3 929	4 053	3 969
- Valtionosuudet, €/as.		1 107	1 242	1 502
Tuloveroprosentti		20,50	19,58	19,83
Efektiivinen vero-%		15,93	15,05	14,96

Lempäälän talouden tilaa on käsitelty perusteellisemmin ARTTU2-raportissa (Meklin ja Pukki 2016). Sekä kunta että kuntakonserni ovat kirjanpidollisesti ylijäämäisiä, mutta ylijäämät ovat huomattavasti pienempiä kuin yleisesti ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa. Lempäälän kunnan

lainakanta ylittää vertailukohteiden lainakannan keskiarvon, mutta konserilainakanta on jonkin verran pienempi kuin vertailukohteissa.

Lempäälän verorahoitus asukasta kohti on pienempi kuin Manner-Suomen kunnissa ja ARTTU2-kunnissa, vaikka tuloveroprosentti vuonna 2015 on selvästi vertailukohteita korkeampi. *Lempäälä joutuu siis järjestämään palvelut vertailukohteita hieman pienemmällä verorahoituksella*. Verorahoituksen kasvua indeksoituna esittää kuvio 2.

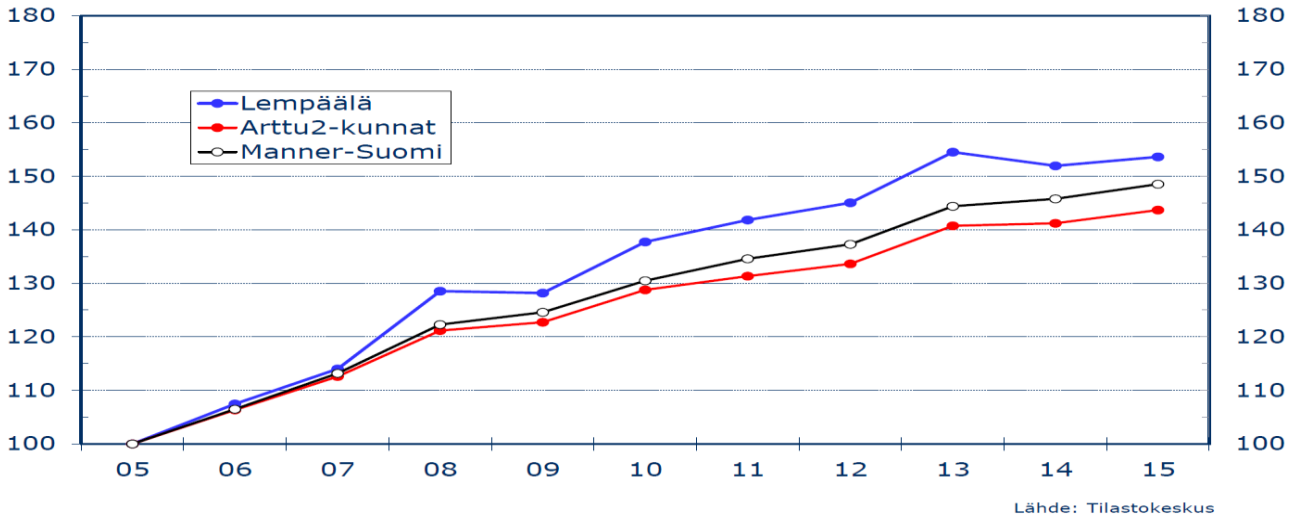

Kuvio 2. Verorahoitus Lempäälässä, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa vuosina 2005-2015 euroina ja asukasta kohti (indeksoituna, 2005=100).

Lempäälän verorahoitus on kasvanut keskimäärin 6,6 prosenttia vuodessa, mutta asukasta kohti 4,4 prosenttia. Manner-Suomen kunnissa kasvu oli keskimäärin 4,5 prosenttia ja asukasta kohti 4,1 prosenttia. ARTTU2-kunnissa vastaavat kasvuluvut olivat 4,5 ja 3,7 pronsenttia.

Lempäälän verotulot ovat *kasvaneet* vuodesta 2005 vuoteen 2015 keskimäärin 7,0 prosenttia vuodessa, mutta asukasta kohti kasvu on ollut selvästi pienempi, 4,8 prosenttia. Kasvu kuitenkin ylittää Manner-Suomen verotulojen kasvun, joka ollut 4,3 prosenttia, mutta asukasta kohti vain 3,9 prosenttia. ARTTU2-kunnissa kasvu on ollut 4,3 prosenttia ja asukasta kohti 3,4 prosenttia.

Kunnan tuloveroprosentti on 20,50, mikä ylittää Manner-Suomen keskiarvon 19,83. Vuodesta 2005 lähtien *veroprosenttia on korotettu kaksi ja puoli prosenttiyksikköä*, kun nousu Manner-Suomen kunnissa on keskimäärin 1,53 prosenttiyksikköä.

Lempäälän valtionosuudet ovat vuosina 2005-2015 kasvaneet vuodessa keskimäärin 5,3 prosenttia ja asukasta kohti 3,1 prosenttia. Manner-Suomessa valtionosuudet ovat kasvaneet 5,0 prosenttia, mutta asukasta kohti kasvua on ollut 4,5 prosenttia. ARTTU2-kunnissa kasvu on ollut 5,4 ja asukasta kohti 4,6.

Tiivistelmä talouden tilasta. Vaikka Lempäälän toteutuneet sote-palvelujen kustannukset, euroa/asukas, ovat vertailukohteisiin nähden selvästi alhaisemmat, on kunnan talouden tila tiukalla.

Verorahoitusta on käytettävissä vertailukohteita vähemmän, vaikka sen kasvu on ihan viime vuosia lukuunottamatta vertailukohteita suurempi.

Tässä on syytä kiinnittää huomiota Lempäälän kunnan verorahoituksen ja asukaskohtaisen verorahoituksen kasvuprosenttien eroon sekä siihen, että Lempäälä on korottanut tuloveroprosenttiaan vertailukohteita enemmän.

2 Kustannuspaineita luovat tekijät

Tässä tutkimushankkeessa sote-kustannuksiin vaikuttavat tekijät jaetaan kahteen ryhmään: kustannuspaineita luoviin ja kustannuksia aiheuttaviin tekijöihin. Kustannuspaineita luovia tekijöitä ovat väestötekijät, aluetekijät ja kunnan talouden tila.

Seuraavassa tarkastellaan aluksi tekijöitä kustannuspaineiden näkökulmasta yleisesti ja sitten väestölle ja aluetekijöille valtionosuuksien pohjaksi laadittuja laskelmia laskennallisista kustannuksista. Näitä voidaan pitää yhtenä arviona väestön ja aluetekijöiden tuomien kustannuspaineiden suuruudesta. Perusraportissa taulukko 2 sisältää valtionosuuden laskennalliset kustannukset kaikista ARTTU2-kunnista vuonna 2015. Toinen arvio kaikkien ARTTU2-kuntien kustannuspaineista on THL:n tarvevakioituja menoja koskeva laskelma perusraportin taulukkossa numero 1.

2.1 Väestötekijät

Lempäälän väestön ikärakenne 31.12.2015 painottuu *nuoriin ikäluokkiin* Manner-Suomen kuntiin ja ARTTU2-kuntiin verrattuna. Yli 64-vuotiaita on kaikissa ikäryhmissä vähemmän kuin vertailukohteissa.

Taulukko 6. Lempäälän, ARTTU2-tutkimuskuntien ja Manner-Suomen ikärakenne vuonna 2015 (%, tilanne 31.12.2015).

ikä	Lempäälä	Arttu2-kunnat	Manner-Suomi
0-6 v.	11,3	8,0	7,6
7-14 v.	12,4	8,7	8,7
15-64 v.	61,2	64,9	63,2
65 v.-	15,0	18,5	20,5
siitä:			
65-74 v.	*9,1*	*10,7*	*11,7*
75-84 v.	*4,3*	*5,5*	*6,2*
85 v.-	*1,6*	*2,2*	*2,5*

Valtionosuuslaskelmissa *ikärakenteeseen perustuvat* laskennalliset kustannukset Lempäälässä ovat 3540 euroa/asukas. Ne ovat hieman korkeammat kuin Manner-Suomen kunnissa, 3306 euroa/asukas (eroa 234 euroa/asukas) ja ARTTU2-kunnissa 3197 euroa/asukas (eroa 343 euroa/asukas).

Ikärakenteen laskennallisissa kustannuksissa ovat mukana myös muut palvelut, erityisesti lasten ja nuorten palvelut.

Lempäälän *sairastavuuskerroin* (0,6617) vuoden 2015 valtionosuuslaskelmissa on hyvin alhainen. Lempäälän sairastavuuden laskennalliset kustannukset asukasta kohti olivat 721 euroa eli huomattavasti alle Manner-Suomen kuntien keskiarvon 1118 euroa/asukas ja ARTTU2-kuntien keskiarvon 1018 euroa/asukas.

Muut väestötekijät. Vuoden 2015 valtionosuuksien laskennallisissa kustannuksissa Lempäälälle lasketaan aiheutuvaksi kustannuksia *vieraskielisyydestä* 34 euroa/asukas, *koulutustaustasta* 5 euroa/asukas ja *työttömyysasteesta* 74 euroa/asukas. Luvut ovat selvästi vertailukohteiden alle. ARTTU2-kunnissa vieraskielisyyden laskennallinen kustannus oli 122, koulutustausta 27 ja työttömyysaste 92 euroa/asukas. Manner-Suomen laskennalliset kustannukset vieraskielisyydestä olivat 96, koulutustaustasta 30 ja työttömyysasteesta 87 euroa/asukas. On huomattava, että nämä laskennalliset kustannukset kohdistuvat sote-palvelujen lisäksi *myös muihin kunnan peruspalveluihin*, vaikka varsinkin alhainen koulutustausta ja korkea työttömyysaste tuovat kustannuspaineita erityisesti sote-palveluihin.

Tiivistetysti väestötekijöistä. Tiivistettynä väestötekijät kokonaisuudessaan luovat vähemmän kustannuspaineita sote-palveluihin verrattuna Manner-Suomen kuntien ja ARTTU2-kuntien keskiarvoon. Ikärakentaeessa painottuvat erityisesti lapset ja nuoret, jotka eivät välttämättä tarvitse paljoa sote-palveluja ja laskennallinen sairastavuus on selvästi vertailukohteita pienempi. Vieraskielisyyden, kaksikielisyyden, koulutustaustan ja työttömyysasteen laskennalliset kustannukset ovat myös selvästi Manner-Suomen kuntien ja ARTTU2-kuntien keskiarvon alapuolella. Tässä yhteydessä on kuitenkin muistettava, *että laskennalliset kustannukset koskevat kaikkia kunnan peruspalveluja*.

THL:n laskema sosiaali- ja terveyshuollon menojen tarvekerroin vuonna 2015 on 0,85 eli sen mukaan palvelujen laskennallinen tarve olisi noin 15 prosenttia maan keskiarvoa pienempi. Rahamääräisesti se tarkoittaa vajaat 500 euroa/asukas alle maan keskiarvon.

2.2 Aluetekijät

Aluetekijöiden oletetaan yleisesti tuovan paineita sote-palvelujen kustannuksiin. Lempäälän kunta sijaitsee Pirkanmaalla. Kunnassa asui 31.12.2015 22536 asukasta ja sen pinta-ala on 307,06 km², josta 12,2 % eli 37,52 km² on vesistöjä.

Väestötiheys on 84,39 asukasta/km² (31.12.2016). Suurin osa asukkaista asuu Lempäälän keskustassa. Lempäälässä on yhdeksän kylää. Asukasluvultaan suurin on Kulju (noin 3000 asukasta). Muita kyliä ovat Hervannanmaa, Kelho, Kuivaspää, Lastunen, Mattila, Nurmi ja Säijä, joissa on asukkaita noin 250-450. Asukasluvultaan pienin on Ahtiala, jossa asuu noin 60 asukasta.

Lempäälä sijaitsee Tampereen kaupunkiseudulla. Kunnan läpi kulkevat sekä Tampere-Helsinki -moottoritie että rautatie. Lempäälästä Tampereelle on 23 km ja Helsinkiin 158 km. Tampere-Pirkkalan lentokentälle keskustasta on vain noin 15 km.

Lempäälän alue ja sijainti eivät tuo erityisiä kustannuspaineita sote-palvelujen kustannuksiin.

Tiivistelmä kustannuspaineita aiheuttavista tekijöistä. Väestötekijöistä Lempäälälle näyttäisi aiheutuvan asukaskohtaisia sote-kustannuspaineita Manner-Suomen kuntien ja ARTTU2-kuntien keskiarvoa vähemmän, mikä näkyy myös THL:n laskemassa tarvekertoimessa, joka on 0,85. *Kustannuspaineita sen sijaan näyttäisi syntyvän väestön määrän kasvusta, mihin palataan jäljempänä.* Aluetekijät eivät aiheuta erityisiä kustannuspaineita.

Kunnan taloudellinen tila on vakaa, kirjanpidollista ylijäämää on jonkin verran, joskin kunnalla on lainaa vertailukohteita enemmän. Vuotuista verorahoitusta on käytettävissä vähemmän kuin keskimäärin ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa, vaikka verotulot asukasta kohti ovat lähellä vertailukohteiden keskiarvoa. Verorahoitus on kasvanut vuodesta 2005-2015 Manner-Suomen kuntia ja ARTTU2-kuntia enemmän asukasta kohti laskettuna. *On kuitenkin huomattava, että kasvun taustalla on tuloveroprosentin korottaminen kahdella ja puolella prosenttiyksiköllä vuosien 2005-2015 aikana.* Kasvukuntana kunnan talouden hoito on sen verran tiukalla, että talouden tila ei ilmeisesti luo houkutusta sote-palvelujen kasvattamiseen.

3 Kunta palvelujen järjestäjänä ja kustannusten aiheuttajana

Kustannukset aiheutuvat toisaalta siitä, millä tavalla kunta järjestää palveluja ja tarjoaa niitä kuntalaisten käyttöön. Toisaalta kustannukset aiheutuvat siitä, miten kuntalaiset käyttävät kunnan tarjoamia palveluja. Palvelujen tarjonta saattaa rajoittaa kuntalaisten palvelujen käyttöä, mutta myös mahdollistaa sen.

Kuntien palvelutarjonnan perinpohjainen selvittely ei ole mahdollista tässä suppeassa tutkimuksessa. Tarkastelussa avataan palveluverkkoa ja palvelujen tuottamistapaa (omatuotanto vs. ostopalvelut) sekä hieman palvelutasoa jonojen kautta. Lisäksi pyritään muutamin havainnoin nostamaan esiin kunnan toiminnan luonnetta sote-palvelujen järjestäjänä.

3.1 Palveluverkko

Lempäälän sote-palvelut painottuvat kuntakeskukseen, jossa suurin osa väestöstä asuu. Palvelupisteitä on myös toiseksi suurimmassa taajamassa Kuljussa ja pienimuotoisesti muutamissa muissa taajamissa.

Lempäälän keskustassa on:
- pääterveysasema, palvelee kunnan eteläosien asukkaita

Pääterveysaseman yhteydessä on:
- sosiaalitoimisto (sosiaalityön palvelut) sekä kasvatus- ja perheneuvola
- vammaispalvelutoimisto
- yksi oma vanhainkoti (laitospalvelut), jonka yhteydessä myös palveluasuntoja
- kotihoitoyksikkö
- lisäksi hammashoitola toimii Lempäälän terveysaseman läheisyydessä.

Muualla keskustassa:
- yksi ostopalveluvanhainkoti (tehostettua palveluasumista)
- vammaisten asuntola
- kehitysvammaisten toimintakeskus
- päihdeongelmaisten päivätoiminta (ostopalveluna)
- perhetupa (lapsiperheiden ennalta ehkäisevät palvelut ja perhetyö)

Kulju:
Kuljun terveysasema palvelee Kuljun ja Sääksjärven asukkaita. Terveysaseman yhteydessä on:
-sosiaalitoimiston palvelupiste
-kotihoitoyksikön aluetoimisto

Sääksjärvi:
- ikäihmisten asuntola ja tehostetun palveluasumisen yksikkö (samassa rakennuksessa)
- perhetupa (lapsiperheiden ennalta ehkäisevät palvelut ja perhetyö)

Moisio:
- perhetupa

Vanattara:
- perhetupa

Sote- ja maakuntauudistuksen tarpeisiin laadittu Lempäämän sote-kiinteistöjen kuvaus löytyy osoitteesta: http://slides.com/pirkanmaa/sotekiinteistot/fullscreen#/0/4.

3.2 Palvelujen tuottamistapa - oma tuotanto vs. ostopalvelut

Kunnat voivat järjestää sote-palvelut tuottamalla itse tai ostamalla muilta kunnilta, kuntayhtymiltä, yrityksiltä tai yhteisöiltä (kolmas sektori). Kuvio 3 esittää Lempäälän sosiaali- ja terveystoimen bruttokäyttökustannuksia tehtävittäin ja kululajeittain 2015 (menolajitarkastelua ei tilastoista ole mahdollista tehdä nettokustannuksilla).

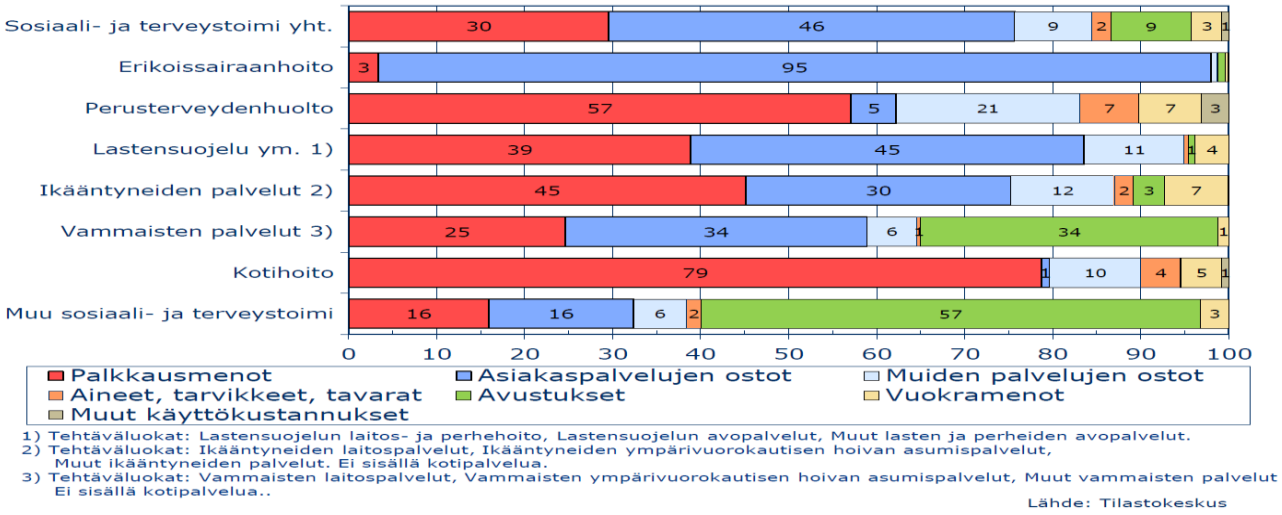

Kuvio 3. Sosiaali- ja terveyspalvelujen bruttokustannukset tehtävittäin ja kululajeittain Lempäälässä vuonna 2015 (%).

Lempäälä ostaa lähes puolet sote-palveluista. Vuonna 2015 *asiakaspalvelujen ostojen osuus oli* noin 46 % sosiaali- ja terveystoimen bruttokäyttökustannuksista. Kuntayhtymiltä ostot olivat 75 % ja muilta 25 %.

Erikoissairaanhoidon palvelut lempääläläisille tuottaa pääasiassa Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, johon Lempäälä kuuluu. Perusterveydenhuoltopalvelut kunta tarjoaa pääosin omana tuotantona, samoin kuin ikääntyvien palvelut. Kotihoitoa lukuunottamatta Lempäälä käyttää kaikissa tehtävissä jonkin verran ostopalveluja

3.3 Kunnan toimenpiteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi – TEA-viisari

Kunnilla on tai voi olla terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi strategisia linjauksia, jotka voivat olla tietoisia, uloskirjoitettuja ilmaisuja, ja joita päätöksenteossa pidetään jatkuvasti mielessä. Linjaukset voivat myös olla kulttuurillisesti hyväksyttyjä arvoja, joita hiljaisesti noudatetaan kunnan toiminnassa.

Lempäälän kuntastrategiaan (Lempäälän kuntastrategia 2014-2020, 6) on ensimmäiseksi strategiseksi päämääräksi kirjattu ”Kuntalaisemme voivat hyvin”. Tätä keskeisesti toteuttavat hyvinvointia tukevat, asiakaslähtöiset ja kustannustehokkaat palvelut.

Terveydenhuoltolain (30.12.2010/1326, 12 §), mukaan ”Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus.” *Hyvinvointikertomus* käsittelee kuntalaisten hyvinvointia sote-palveluja laajemmin, vaikka sote-palveluilla on keskeinen merkitys hyvinvoinnin luomisessa ja ylläpitämisessä.

Lempäälä on laatinut vuonna 2016 toisen laajan hyvinvointikertomuksen (Lempäälän hyvinvointikertomus ja turvallisuussuunnitelma 2017-2020), jossa seikkaperäisesti käsitellään tilastolukuihin pohjautuen kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä miten ensimmäisessä hyvinvointikertomuksessa asetettujen tavoitteiden suuntaisissa toimissa on onnistuttu. Tämän tarkastelun ja ohjaavien asiakirjojen ja ohjelmien pohjalta on edelleen tehty seuraavalle nelivuotiskaudelle suunnitelma, joka kattaa sote-palvelujen lisäksi muitakin kuntalaisten hyvinvointia palvelevia tehtäviä. Hyvinvointikertomukseen on koottu erinomainen katsaus Lempäälän kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta,

Valtakunnan tasolla on kehitetty mittaristoa, jonka avulla voidaan suunnata kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä arvoida toiminnan tilaa. THL on kehittänyt terveydenedistämisaktiivisuuden (TEA) mittarin, TEAviisarin (TEAviisari.Thl). Terveydenedistämisaktiivisuuden ulottuvuudet kuvaavat toimintaa eri näkökulmista. Näkökulmat ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus ja muu ydintoiminta. Perusajatuksena on, että toimiakseen laadukkaasti ja tehokkaasti kunnan on huomioitava kaikki nämä näkökulmat.

TEA-viisarin antamaan kuvaan vaikuttaa huomattavasti se, miten kunnat rekisteröivät ja ilmoittavat aktiivisuutta koskevat tietonsa, mistä syystä todellinen terveydenedistämisaktiivisuus voi olla viisarin osoittamaa lukua parempi tai huonompi. Myös mittareiden validiteetti lopullisen terveyden edistämisen kannalta synnyttää kysymyksiä. Viisarin tarkoitus on kuitenkin tukea kuntien ja alueiden terveydenedistämistyön suunnittelua ja johtamista.

Lempäälän terveydenedistämisaktiivisuusluku vuonna 2014 oli 76. Se ylittää selvästi maan keskiarvon, joka oli 70. Alakohdittain Lempäälän pisteet verrattuna koko maan tasoon ovat seuraavanlaiset:

Taulukko 7. Terveydenedistämisaktiivisuus Lempäälässä ja koko maassa TEA-mittarin mukaan (tilanne 4.11.2016).

Pisteet	Lempäälä	Koko maa
Terveydenedistämisaktiivisuus	**76**	**70**
Kuntajohto	80	74
Perusopetus	77	69
Lukiokoulutus		72
Ammatillinen koulutus		69
Liikunta	70	71
Perusterveydenhuolto	63	66
Ikääntyneiden palvelut	79	74

Lempäälä on hyvinvointikertomuksessa käsitellyt TEA-viisarin mukaisesti toimintojen tilaa perusteellisesti. Hyvinvointikertomuksen perusteella Lempäälässä on hyvä kuva sote-palvelutarpeista ja kuntalaisille tarjottavien palvelujen tilasta.

4 Asukkaat palvelujen käyttäjinä ja kustannusten aiheuttajina

Toteutuneet kustannukset riippuvat kuntalaisten palvelujen käytöstä ja kunnan palvelujen tarjonnasta. Palvelujen käytön taustalla voi olla monenlaisia tekjöitä. Hyvinvointikompassi sisältää tietoja kuntien palvelujen käytöstä. Perusraporttiin sisältyy taulukko 13, johon on koottu case-kuntien palvelujen käyttötietoja.

4.1 Palvelujen käyttö hyvinvointikompassin mukaan

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin potilaina lempääläläisistä on vajaa puolet (46,7 %), mikä on hieman maan keskiarvon alle. Perusterveydenhuollon avohoidon palveluita lempäälälaiset käyttävät jonkin verran vähemmän kuin maassa keskimäärin. Lääkärikäyntejä on tuhatta asukasta

kohti on 1041, kun maan keskiarvo on 1244. Avohuollon muita kuin lääkärikäyntejä (1743/1000 asukasta) on vain vähän yli puolet maan keskiarvosta (3143/1000 asukasta). Perusterveydenhuollon vuodeosaston keskimääräinen hoitoaika (9,0 vrk) on alle puolet koko maan keskiarvosta (22,3 vrk) .

Suun terveydenhuollon palveluja on käyttänyt yli 18-vuotiaista 24,9 %, kun koko maan keskiarvo on 27,8. Yksityisen sektorin palveluja käyttäneitä on väestöstä 20,4 % (maan ka. 18,8 %).

Lempääläläiset näyttävät siis käyttävän selvästi maan keskiarvoa vähemmän kunnallisia perusterveydenhuollon palvelu ja hieman vähemmän hammaslääkärin palveluja.

Perusraportin taulukossa 14 on koottu tietoja case-kuntien *somaattisten erikoissairaanhoidonpalvelujen* toteutuneesta käytöstä vuodelta 2015. Tilasto osoittaa, että lempääläläisten hoitojaksot/1000 asukasta ovat koko maan keskiarvoa pienemmät. Samoin hoitopäiviä kertyy vähemmän kuin koko maassa ja muissa esimerkkikunnissa, keskimääräinen hoitoaika on lyhempi ja vuodepotilaiden määrä on alhainen.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen käytössä on vaihtelua. Aikuisten mielenterveyden avohoitokäyntejä on varsin vähän. Lasten (0-12 vuotiaat) psykiatrian avohoitokäyntejä on maan keskiarvoon nähden jonkin verran enemmän. Nuorten (13-17) käynnit ovat taas vajaa puolet koko maan keskiarvosta, samoin psykiatrian laitoshoidon hoitopäivät.

Päihdehuollon avopalveluissa on asiakkaita on huomattavasti alle maan keskiarvon, laitoshoidossa vain noin puolet koko maan keskiarvoon verrattuna, samoin päihdehuollon asumispalveluissa.

Toimeentulotukea saaneiden määrä on hieman koko maan keskiarvoa pienempi, samoin toimeentulotuki euroa/asukas. Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot sen sijaan ylittävät selvästi koko maan tason.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Lastenneuvoloissa käyntejä omaan ikäluokkaan (0-7) verrattuna on huomattavasti vähemmän kuin koko maassa eli noin kaksi kolmasosaa. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä on hieman valtakunnallista tasoa vähemmän 0-17-vuotiaita. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen osuus, samoin kuin huostassa olevien tai kiirrellisesti sijoitettujen osuus samanikäisestä väestöstä, on alle puolet maan keskiarvosta.

Lempäälässä 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä vuonna 2015 oli 6,0 % eli jonkin verran maan keskiarvoa pienempi. Kotona heistä asuu hieman enemmän kuin maassa keskimäärin. Säännöllisen kotihoidon piirissä olevia, omaishoidon tuella hoidettavia ja tehostetun palveluasumisen asiakkaita on hieman vähemmän kuin maassa keskimäärin. Vanhainkodeissa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa on ikäihmisiä hieman koko maan keskiarvoa enemmän

Pelkistettynä Lempäälässä käytetään maan keskiarvoa vähemmän lähes kaikkia sote-palveluja. Palvelujen käyttöprofiilista ei löydy oleellisia poikkeamia maan keskiarvoon verrattuna.

4.2 Työterveyshuolto ja yksityisten palvelujen käyttö

Kunnan sote-palvelujen kustannuksiin vaikuttaa korvaavien palvelujen eli työterveyspalvelujen ja yksityisten lääkäri- ja hammaslääkäripalvelujen käyttö. Case-kuntien käyttötietoja on koottu Soten rahapuun avulla perusraportin taulukkoon 16.

Soten rahapuun mukaan lempääläläisten työterveyshuollon kustannukset vuonna 2014 olivat 141,37 euroa asukasta kohti. Tämä vastaa maan keskiarvoa, joka oli 141,84 euroa asukasta kohti. Sairaanhoitovakuutuksen alaiset lääkärin palkkiot olivat 62,74 euroa/asukas, mikä myös vastaa maan keskiarvoa. Hyvinvointikompassin mukaan 28,2 prosenttia on saanut korvausta yksityislääkärin käytöstä (koko maa 29,3 %). Hammashoidon kustannukset olivat 80,65 euroa/asukas, mikä ylittää jonkin verran maan keskiarvon (71,50). Hyvinvointikompassin mukaan 20,4 prosenttia kuntalaisista on käyttänyt yksityisiä hammaslääkäripalveluja (koko maa 18,8 %).

ARTTU2-kuntiin tehtyyn kyselyyn vastanneista 62 % ilmoitti käyttäneensä viimeisten 12 kuukauden aikana yksityisiä lääkäripalveluja ja 53 % yksityisiä hammashoitopalveluja.

Kuntalaiset saattavat käyttää erilaisia lääkäripalveluja, jotka eivät kirjaudu Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuksen rekistereihin.

Työterveyshuollon ja yksityisten lääkäripalvelujen lisäksi opiskeluikäiset kuntalaiset saattavat käyttää ylioppilaiden terveyssäätiön (YTHS) palveluja opiskelupaikkakunnallaan. Näistä ei ole saatavissa kuntakohtaisia tietoja.

Lempääläläisten korvaavien palvelujen käyttö vastaa suurin piirtein maan keskiarvoa. Tätä tukee myös edellä käsitelty ja tilastoista ilmenevä tieto yksityislääkäreiden ja hammaslääkäripalvelujen käytöstä.

4.3 Väestökehityksen yhteydet kustannuksiin

Väestön määrän ja rakenteen muutos tuottaa ajanoloon kustannuspaineita ja saattaa lopulta vaikuttaa myös toteutuneisiin kustannuksiin. Väestön määrän kehitystä sekä kunnan kustannusten ja asukaskohtaisten kustannusten kasvua 2005-2015 esittää kuvio 4.

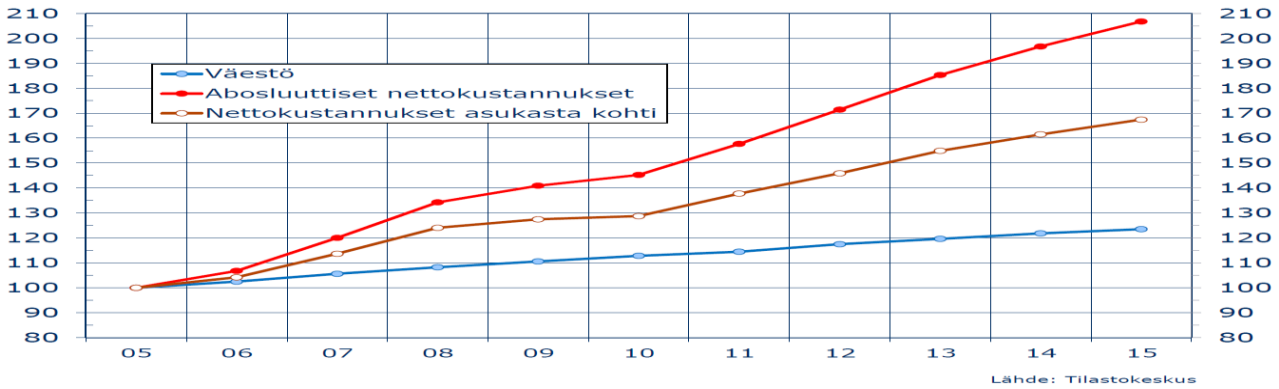

Kuvio 4. Lempäälän väestö sekä sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina ja asukasta kohti vuosina 2005-2015 (indeksoituina, 2005=100).

Lempäälän sote-palvelujen nettokäyttökustannukset yhteensä ovat kohonneet vuodesta 2005 vuoteen 2015 keskimääriin 7,5 % vuodessa, mikä on huomattavasti ARTTU2-kuntien keskiarvoa (5,2 %) korkeampi. Asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset ovat sen sijaan kohonneet 5,3 % vuodessa, kun ne ARTTU2-kunnissa kohosivat 4,4, %.

Lempäälän väestön määrän kehitys on ollut positiivinen. Vuonna 2005 Lempäälässä oli 18248 asukasta ja vuoden 2015 loppussa 22536 henkeä. Asukasmäärä on kasvanut vuotta kohti yli kaksi prosenttia.

Kustannusten kasvuprosentit osoittavat, että väestön määrän ja rakenteen kasvu vaikuttaa asukaskohtaisiin kustannuksiin. *Palvelujen tuottamisessa osa kustannuksista on kiiinteitä,* mistä syystä väestöltään kasvavien kuntien sote-palvelujen asukaskohtaiset kustannukset useimmiten kohoavat hitammin kuin kunnan sote-kustannukset. Toisaalta kustannuksiin vaikuttaa väestön määrän muutoksen lisäksi myös väestön rakenteen muutos.

Väestön määrän ja rakenteen muutos tuottaa ajanoloon kustannuspaineita. Lempäälässä alle 6-vuotiaiden määrä on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana paria vuotta lukuunottamatta, mutta myös yli 64-vuotiaiden lukumäärä on kasvanut joka vuosi.

Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä vuonna 2005 oli 12,2 prosenttia, mutta vuonna 2015 osuus oli kasvanut 15,0 prosenttiin. Ikäluokan osuus väestöstä on kasvanut kuitenkin vain noin 23 %, kun kasvu koko maassa on ollut 28 %.

Väestön kasvusta huomattava osa koskee nuoria ja työikäisiä, joiden sote-palvelujen tarve ei ole kovin suuri.

5 Kunnan tarjoama palvelutaso ja kuntalaisten arvioita sote-palveluista

Kunta palvelujen tarjoajana. Palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta on mainintoja kunnan hyvinvointikertomuksessa (Lempäälän hyvinvointikertomus ja turvallisuussuunnitelma 2017-2020, s. 24 ja 35). ”Jotain aikuisten psyykkisestä hyvinvoinnista kertonee se, että lähimmän vuoden aikana on terveyspalvelujen depressiohoitajalle ollut asiakkaita jonoksi asti ja palvelu on ollut ajoittain ruuhkautuneena. Perusterveydenhuoltoon kuuluvalle depressiohoitajalle voidaan ohjata tilannearvioon jo ennen lääkärikontaktia täysi-ikäiset potilaat, joilla on lieviä tai keskivaikeita masennus, ahdistus, paniikkikohtausoireita tai psykosomaattista oireilua tai jokin elämänvaihekriisi. Lapsiperheellisille vastaava tuki tarjoutuu terveyskeskuspsykologien kautta.”

Edelleen Lempäälän hyvinvointikertomuksessa todetaan, että Lempäälän uusi hammashoitola otettiin käyttöön 21.12.2015 ja hammashuollon jonoista on päästy eroon. Lempäälän terveyskeskuksen kiireettömän sairaanhoidon jonotiedotteen (20.9.2016) mukaan kiireetön hoitoon pääsy ja terveyskeskuksen antamat palvelut ovat toteutuneet keskimäärin seuraavasti:

Taulukko 8. Hoitoon pääsy kiireettömässä terveydenhuollossa Lempäälässä.

Puhelinyhteys terveyskeskukseen	Virka-aikana välittömästi, puhelimen ruuhkautuessa soittojärjestyksessä
Hoidon tarpeen arviointi	Puhelimitse yhteydenoton yhteydessä, sairaanhoitajan vastaanotolla samana päivänä
Lääkärin vastaanotto, Kuljun terveysasema	4 pv
Lääkärin vastaanotto, Lempäälän terveysasema	8 pv
Hoitajan vastaanotto, Kuljun terveysasema	3 pv
Hoitajan vastaanotto, Lempäälän terveysasema	3 pv
Röntgen	2 pv
Hammaslääkärin vastaanotto	4-5 kk

Kuntalaisten arvioita sote-palveluista. Kuntalaisten mielipiteitä kysyttiiin ARTTU2-kunnilta vuoden 2015 aikana kuntalaiskyselyssä, jossa tiedusteltiin tyytyväisyyttä erikseen terveys- ja sosiaalipalvelujen hoitoon.

ARTTU2-kuntien kuntalaisille vuonna 2015 tehdyn kyselyn tulokset ovat Lempäälän osalta varsin hyvät. Vastaajat arvioivat terveyspalvelujen hoidon asteikolla 1-5 tasolle 4,12. Kuntalaisten arvio kuuluu korkeimpaan neljännekseen kaikista ARTTU2-kunnista. Myös terveyspalvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden lempääläläiset arvoivat kuuluivat ARTTU2-kuntien korkeimpaan neljännekseen, vaikka indeksin arvo 3,84 olikin hoidontasoarvioita alhaisempi.

Sosiaalipalvelujen puolella kuntalaisten arviot ARTTU2-kunnissa eivät ole yhtä korkeat kuin terveyspalveluissa. Sosiaalipalvelujen hoidon osalta lempääläläisten arvioiden keskiarvoksi tuli 3,42 ja saatavuuden ja saavutettavuuden osalta 3,41. Nämä luvut ovat vielä varsin hyvää tasoa ja sijoittuvat selvästi ARTTU2-kuntien keskiarvon yläpuolelle.

Tyytyväisyyttä voi nyt peilata terveydenhoidon kustannuksiin ja edellä kuvattuun tapaan hoitaa terveyspalvelut. Tyytyväisyys on varsin hyvää ARTTU2-kuntien joukossa, vaikka Lempäälän terveysmenot ovat maan keskiarvoon verrattuna alhaiset, ottaen huomioon myös tarvevakioidut menot. Lempääläläiset käyttävät lähes kaikkia tilastoituja sosiaali- ja terveyspalveluja vähemmän kuin keskimäärin koko maassa. Työterveydenhuollon ja yksityisten lääkäri- ja hammashoitopalvelujen käyttö näyttäisi olevan maan keskitasoa. Tyytyväisyyttä ja alhaisia asukaskohtaisia kustannuksia näyttäisi selittävän riittävät ja hyvin järjestetyt palvelut.

6 Päätelmiä Lempäälän sote-lustannusten tasosta ja rakenteesta

Lempäälä on mielenkiintoinen kunta sote-palvelujen järjestäjänä. Lempäälän kaikkien sote-palvelujen kustannukset, euroa/asukas, olivat olivat THL:n laskelmien mukaan (perusraportin taulukko 1) vuonna 2015 17 prosenttia kuntien keskiarvoa alhaisemmat. Myös tarvevakioidut menot alittivat kuntien keskiarvon noin 2 prosentilla.

Kuntalaiset palvelujen käyttäjinä ja veronmaksajina antavat hyvät arviot sekä terveydenhuollon että sosiaalipalvelujen hoitamisesta ja palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta.

Mistä alhaiset asukaskohtaiset kustannukset ja kuntalaisten tyytyväisyys sitten johtuvat? Käytettävissä olevan aineiston perusteella voidaan todeta seuraavaa:

1. Lempäälä on tarkasteluvuonna järjestänyt sote-palveluista keskimäärin 46 % asiakaspalveluostoina. Omana toimintana Lempäälä on toteuttanut pääosan perusterveydenhuollosta ja kotihoidosta. Erikoissairaanhoidon palvelut on hankittu sairaanhoitopiiristä. Lastensuojelun, ikääntyneiden ja vammaisten palveluista Lempäälä on hankkinut merkittävän osan ostopalveluina.

2. Asukaskohtaiset nettokustannukset ovat vertailuryhmiä alhaisemmat lähes kaikissa perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen ryhmissä.

3. Palvelujen asukaskohtaisia kustannuksia selittää vertailukohteita alhaisempi palvelujen käyttö. Kuntalaisista on terveyskeskuslääkärin asiakkaina 46,7 %, eli jonkin verran vähemmän kuin kunnissa keskimäärin (50,2 %) ja he myös käyvät vähemmän lääkärin tai muun henkilökunnan vastaanotolla. Perusterveydenhuollon vuodeosastohoidon keskimääräinen aika on Lempäälässä vajaa puolet maan keskiarvosta.

Työterveydenhuoltopalvelujen ja yksityisten lääkäripalvelujen käyttö ei näyttäisi poikkeavan oleellisesti maan keskiarvosta.

4. Ikäihmisten palvelujen ja kotihoidon asukaskohtaisia kustannuksia selittää väestön ikärakenne ja siitä johtuva vähäisempi palvelujen tarve. Lempäässä yli 64-vuotiaiden määrä on selvästi alle maan keskiarvon.

5. Kunnan taloudellinen tila on vakaa pienehköstä kirjanpidollisesta ylijäämästä huolimatta. Kunnalla on lainaa Manner-Suomen kuntien ja ARTTU2-kuntien keskiarvoa vähemmän.

Verorahoitusta on käytettävissä jonkin verran vähemmän asukasta kohti kuin keskimäärin ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa.

Asukasta kohti laskettuna verorahoitus on kasvanut (indeksi 2005=100, 2015= 153) hieman Manner-Suomen kuntia ja ARTTU2-kuntia enemmän. Huomattava on kuitenkin, että kasvun taustalla on tuloveroprosentin korottaminen kahdella ja puolella prosenttiyksiköllä vuosien 2005-2015 aikana.

6. Lempäälän asukaskohtaiset sote-kustannukset ovat kuitenkin kasvaneet selvästi enemmän kuin vertailukohteissa ja myös kunnan verorahoituksen kasvua nopeammin (indeksi 2005=100, 2015=167). Vuosien 2005-2015 aikana Lempäälä on kasvattanut sotepalvelujen osuutta kunnan menoista hieman koulu- ja sivityspalvelujen kustannuksella.

7. Palvelutasosta on saatavissa hajanaisia tietoja. Erikoissairaanhoidon saatavuus ja saavutettavuus eivät riipu kunnan, vaan sairaanhoitopiirin yleisestä tilanteesta. Perusterveydenhuollon saavutettavuus näyttäisi Lempäälän hyvinvointikertomuksen mukaan olevan hyvällä tasolla. Lääkäriin pääsee kohtuullisen nopeasti. Sosiaalipalvelujen tasosta ei ole saatavissa yhtenäistä tietoa.

8. Kun kustannuksia tarkastellaan *asukaskohtaisesti*, väestön määrän kasvaminen yleensä pienentää sote-palvelujen kustannuksia. Lempäälän sote-palvelujen nettokustannukset ovat kasvaneet keskimäärin 7,5 % vuodessa vuosien 2005-2015 aikana, kun kasvu ARTTU2-kunnissa oli 5,2 %. Asukaskohtaiset kustannukset ovat kasvaneet kuitenkin keskimäärin vain 5,3 % vuodessa, tosin sekin on enemmän kuin ARTTU2-kunnissa keskimäärin (4,4 %).

9. Yleisesti näytäisi siltä, että Lempäälän sote-palvelujen järjestämisen kustannuspaineet ovat erilaiset kuin suuressa osassa kuntia. Väestöstä johtuva paine liittyy väestön kasvuun – ei väestörakenteen muutokseen. Sote-kustannukset pyrkivät kasvamaan tuloja nopeammin, mutta tilannetta hankaloittaa samanaikainen menojen kasvutarve koulu- ja sivistyspalvelujen puolella.

Lähteitä

Lempäälän kuntastrategia 2014-2020. Saatavilla: http://www.lempaala.fi/site/assets/files/1215/lemp_l_n_kuntastrategia_2014_2020_virallinen_versio.pdf

Lempäälän hyvinvointikertomus ja turvallisuussuunnitelma 2017-2020. Saatavilla: http://www.lempaala.fi/site/assets/files/22428/lemp_l_n_kunnan_hyvinvointikertomus_ja_turvallisuussuunnitelma_2017-2020_002.pdf

Lempäälän sote-kiinteistöjen kuvaus. Saatavilla: http://slides.com/pirkanmaa/sotekiinteistot/fullscreen#/0/4

Meklin, Pentti ja Pukki, Heikki (2016) Kuntien kirjanpidollinen ja rahoituksellinen tasapaino. Osa II ARTTU2-kuntien tasapainnon tulkintaa. Uutta ARTTU2-ohjelmasta. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja Nro 4/2016, 49 sivua. Saatavilla: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3213